DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

18. juli 2007 *

I sag C-119/05,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Consiglio di Stato (Italien) ved afgørelse af 22. oktober 2004, indgået til Domstolen den 14. marts 2005, i sagen:

Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato

mod

Lucchini SpA, tidligere Lucchini Siderurgica SpA,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas og K. Lenaerts samt dommerne J.N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann (refererende dommer), J. Makarczyk, G. Arestis, A. Borg Barthet, M. Ilešič og Malenovský,

* Processprog: italiensk.

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 6. juni 2006,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Lucchini SpA, tidligere Lucchini Siderurgica SpA, først ved avvocato F. Lemme, derefter ved avvocati G. Lemme og A. Anselmo

— den tjekkiske regering ved T. Boček, som befuldmægtiget

— den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato P. Gentili

— den nederlandske regering ved H.G. Sevenster, M. de Grave og C. ten Dam, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V. Di Bucci og E. Righini, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 14. september 2006,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører de fællesskabsretlige principper, der gælder for tilbagekaldelse af en national retsakt, hvorved der ydes statsstøtte, som er uforenelig med fællesskabsretten, og som er udstedt i henhold til en national retsafgørelse, der har fået retskraft.

2 Denne anmodning er blevet fremsat under en sag anlagt af det italienske selskab Lucchini SpA (tidligere Siderpotenza SpA, dernæst Lucchini Siderurgica SpA, herefter »Lucchini«) til prøvelse af en beslutning truffet af Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato (ministeriet for industri, handel og håndværk, herefter »MICA«) om tilbagesøgning af en statsstøtte. MICA er efterfølger for andre myndigheder, der tidligere varetog forvaltningen af statsstøtte i regionen Mezzogiorno (herefter under ét »de kompetente myndigheder«).

Retsforskrifter

Fællesskabslovgivningen

3 EKSF-traktatens artikel 4, litra c), forbyder tilskud eller anden støtte ydet af medlemsstaterne, i hvilken som helst form dette sker, i kul- og stålindustrien.

4 Fra 1980 er der i betragtning af den stadig mere alvorlige og udbredte krise i jern- og stålindustrien i Europa indført en række undtagelser fra dette absolutte og ubetingende forbud i henhold til EKSF-traktatens artikel 95, stk. 1 og 2.

5 Navnlig er der ved Kommissionens beslutning nr. 2320/81/EKSF af 7. august 1981 om fællesskabsregler for støtte til jern- og stålindustrien (EFT L 228, s. 14, herefter »den anden kodeks«) indført en anden kodeks for statsstøtte til jern- og stålindustrien. Denne kodeks havde til formål at give mulighed for at yde støtte til sanering af virksomheder i jern- og stålindustrien og til nedsættelse af deres produktionskapacitet til den forventede efterspørgsel, samtidig med at det bestemtes, at denne støtte gradvist skulle afskaffes inden for forud fastsatte frister, såvel med hensyn til deres anmeldelse til Kommissionen (indtil den 30.9.1982) og deres godkendelse (indtil den 1.7.1983) som deres udbetaling (indtil den 31.12.1984). Disse frister blev forlænget med hensyn til anmeldelsen til den 31. maj 1985, med hensyn til godkendelsen til den 1. august 1985 og med hensyn til udbetalingen til den 31. december 1985 ved Kommissionens beslutning nr. 1018/85/EKSF af 19. april 1985 om ændring af beslutning nr. 2320/81 (EFT L 110, s. 5).

6 I den anden kodeks blev der fastsat en obligatorisk procedure for Kommissionens godkendelse af alle de omhandlede støtteforanstaltninger. Navnlig bestemmer dennes artikel 8, stk. 1, følgende:

»Kommissionen underrettes så betids om projekter vedrørende indførelse eller ændring af [...] støtte, at den kan fremsætte sine bemærkninger hertil. Den pågældende medlemsstat kan kun gennemføre de planlagte foranstaltninger med Kommissionens billigelse og under overholdelse af de af den fastsatte betingelser.«

7 Kommissionens beslutning nr. 3484/85/EKSF af 27. november 1985 om fællesskabsregler for støtte til jern- og stålindustrien (EFT L 340, s. 1, herefter »den tredje kodeks«) har afløst den anden kodeks og indført en tredje kodeks for statsstøtte til jern- og stålindustrien for at give mulighed for en ny, mere begrænset undtagelse mellem den 1. januar 1986 og den 31. december 1988 fra forbuddet i EKSF-traktatens artikel 4, litra c).

8 I henhold til den tredje kodeks' artikel 3 kunne Kommissionen bl.a. godkende generelle støtteordninger til fremme af tilpasningen af anlæg til nye lovbestemte miljøbeskyttelsesnormer. Denne støtte måtte ikke overstige 15%, udtrykt i nettosubventionsækvivalens, af investeringsudgifterne.

9 Den tredje kodeks' artikel 1, stk. 3, bestemte, at støtte kun måtte ydes efter fremgangsmåderne i artikel 6 og ikke kunne udbetales efter den 31. december 1988.

10 Den tredje kodeks' artikel 6, stk. 1, 2 og 4, var affattet således:

»1. Kommissionen underrettes så betids om enhver påtænkt indførelse eller ændring af den [...] støtte, at den kan fremsætte sine bemærkninger hertil. Den underrettes på samme vilkår om enhver påtænkt anvendelse inden for jern- og stålindustrien af støtteordninger med hensyn til hvilke den i forvejen har udtalt sig på grundlag af EØF-traktatens bestemmelser. De i denne artikel omhandlede støtteprojekter skal være anmeldt til Kommissionen senest den 30. juni 1988.

2. Kommissionen underrettes så betids, at den kan fremsætte sine bemærkninger hertil og senest den 30. juni 1988, om alle finansielle interventioner (erhvervelse af kapitalinteresser, kapitaltilskud eller tilsvarende foranstaltninger), som af medlemsstaterne, regionale instanser eller organer, der anvender statsmidler i dette øjemed, påtænkes gennemført til fordel for jern- og stålvirksomheder.

Kommissionen tager stilling til, om disse interventioner indeholder støtteelementer [...] og vurderer i givet fald, om disse er forenelige med artikel 2-5.

[...]

4. Såfremt Kommissionen efter at have opfordret de interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger konstaterer, at en støtteforanstaltning ikke er forenelig med bestemmelserne i denne beslutning, giver den den pågældende medlemsstat meddelelse om sin beslutning. Kommissionen træffer en sådan beslutning senest tre måneder efter modtagelsen af de oplysninger, der er nødvendige for, at den kan vurdere den pågældende støtteforanstaltning. Bestemmelserne i EKSF-traktatens artikel 88 finder anvendelse, såfremt en medlemsstat ikke efterkommer den pågældende beslutning. Den pågældende medlemsstat kan kun iværksætte de i stk. 1 og 2 omhandlede foranstaltninger med Kommissionens godkendelse og på de af denne fastsatte vilkår.«

11 Den tredje kodeks blev fra den 1. januar 1989 og indtil den 31. december 1991 erstattet af en fjerde kodeks, som blev indført ved Kommissionens beslutning nr. 322/89/EKSF af 1. februar 1989 om fællesskabsregler for støtte til jern- og stålindustrien (EFT L 38, s. 8), som bl.a. gentog den tredje kodeks' artikel 3.

12 Efter EKSF-traktatens udløb den 23. juli 2002 gælder den ved EF-traktaten fastsatte ordning ligeledes for statsstøtte til jern- og stålindustrien.

Den nationale lovgivning

13 Lov nr. 183 om den ekstraordinære intervention i Mezzogiorno (legge n° 183/1976 sulla disciplina dell'intervento straordinario nel Mezzogiorno, GURI nr. 121, af 2.5.1976, herefter »lov nr. 183/1976«) bestemte bl.a., at der kunne ydes støtte såvel i kapital som i rentetilskud svarende til 30% af de investerede beløb til gennemførelse af industriprojekter i Mezzogiorno.

14 Den italienske borgerlige lovbogs (codice civile) artikel 2909 med overskriften »Retskraft« bestemmer følgende:

»Konstateringer i en retskraftig dom er bindende mellem parterne, deres arvinger og deres retssuccessorer.«

15 Ifølge den forelæggende ret omfatter denne bestemmelse ikke blot de anbringender, der er påberåbt under den pågældende sag, men også dem, der kunne have været påberåbt.

16 Processuelt udelukker den enhver mulighed for at indbringe tvister for retten, som en anden ret allerede har truffet endelig afgørelse om.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

Lucchinis ansøgning om støtte

17 Den 6. november 1985 indgav Lucchini en ansøgning om støtte i henhold til lov nr. 183/1976 til de kompetente myndigheder med henblik på modernisering af nogle anlæg i jern- og stålindustrien. For en samlet investering på 2,550 mia. ITL ansøgte Lucchini om en støtte på 765 mio. ITL (eller 30% af udgifterne) og et rentetilskud til et lån på 1,020 mia. ITL. Det kreditinstitut, der skulle behandle låneansøgningen, bevilgede et lån på det ansøgte beløb med en løbetid på ti år til en begunstiget rentesats på 4,25%.

18 Ved skrivelse af 20. april 1988 underrettede de kompetente myndigheder Kommissionen om støtteprojektet til fordel for Lucchini i overensstemmelse med den tredje kodeks' artikel 6, stk. 1. Ifølge underretningen var formålet med denne støtte en investering til forbedring af miljøbeskyttelsen. Værdien af rentetilskuddet til lånet på 1,020 mia. ITL blev opgivet til at være 367 mio. ITL.

19 Ved skrivelse af 22. juni 1998 anmodede Kommissionen om yderligere oplysninger om arten af den investering, som støtten blev givet til, samt om de præcise betingelser (størrelse og varighed) for det ansøgte lån. I denne skrivelse anmodede den desuden de kompetente myndigheder om at oplyse, om støtten var givet i henhold til en generel støtteordning til fordel for miljøbeskyttelse for at give mulighed for tilpasningen af anlæg til nye normer på området, og at angive de pågældende normer. De kompetente myndigheder besvarede ikke denne skrivelse.

20 Den 16. november 1988, da udløbet af den i den tredje kodeks fastsatte frist for ydelse af støtte den 31. december samme år nærmede sig, besluttede de kompetente myndigheder midlertidigt at yde Lucchini en kapital på 382,5 mio. ITL, svarende til 15% af investeringerne (i stedet for de 30%, der var fastsat ved lov nr. 183/76), som skulle betales inden den 31. december 1988, som det kræves i den tredje kodeks. Rentetilskuddet blev derimod nægtet, da det ville have bragt det samlede bevilgede støttebeløb op over den i nævnte kodeks fastsatte grænse på 15%. I henhold til den tredje kodeks' artikel 6 blev den endelige beslutning om ydelse af støtte betinget af Kommissionens godkendelse, og de kompetente myndigheder foretog ingen udbetaling.

21 Da Kommissionen ikke var i stand til straks at vurdere, om de påtænkte foranstaltninger var forenelige med fællesmarkedet, idet de kompetente myndigheder ikke havde givet nærmere oplysninger, indledte den den procedure over for dem, som er fastsat i den tredje kodeks' artikel 6, stk. 4, og underrettede dem herom ved skrivelse af 13. januar 1989. En meddelelse om denne procedure blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* af 23. marts 1990 (EFT C 73, s. 5).

22 Ved telex af 9. august 1989 fremlagde de kompetente myndigheder yderligere detaljer om de pågældende støtteforanstaltninger. I en skrivelse af 18. oktober 1989 påpegede Kommissionen over for disse myndigheder, at deres svar ikke var tilfredsstillende, da der stadig manglede nogle detaljer. Kommissionen anførte desuden, at den, hvis der ikke blev givet et fyldestgørende svar ved udløbet af en frist på 15 arbejdsdage, ville være berettiget til at træffe en endelig beslutning alene på grundlag af de oplysninger, den havde til rådighed. Den sidstnævnte skrivelse forblev ubesvaret.

Kommissionens beslutning 90/555/EKSF

23 Ved sin beslutning 90/555/EKSF af 20. juni 1990 om de italienske myndigheders planlagte støtte til stålværkerne i Tirreno og Siderpotenza (N195/88 — N200/88,

EFT L 314, s. 17) erklærede Kommissionen samtlige støtteforanstaltningerne til fordel for Lucchini for uforenelige med fællesmarkedet, da den fandt, at det ikke var blevet godtgjort, at de nødvendige betingelser for den i den tredje kodeks' artikel 3 fastsatte undtagelse var opfyldt.

24 Beslutningen blev meddelt de kompetente myndigheder den 20. juli 1990 og offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* den 14. november 1990. Lucchini har ikke anfægtet beslutningen inden for den frist på en måned, der er fastsat i EKSF-traktatens artikel 33, stk. 3.

Sagens behandling for den civile domstol

25 Før beslutning 90/555 blev truffet, havde Lucchini, da støtten ikke var blevet udbetalt til virksomheden, den 6. april 1989 indstævnt de kompetente myndigheder for Tribunale civile e penale di Roma med påstand om, at det blev fastslået, at selskabet havde ret til udbetaling af den fulde støtte, som det oprindeligt havde fremsat krav om (nemlig et kapitaltilskud på 765 mio. ITL og et rentetilskud til en værdi af 367 mio. ITL).

26 Ved dom af 24. juli 1991, dvs. efter beslutning 90/555, bestemte Tribunale civile e penale di Roma, at Lucchini havde ret til at opnå den pågældende støtte, og dømte de kompetente myndigheder til betaling af de krævede beløb. Denne dom blev udelukkende afsagt på grundlag af lov nr. 183/1976. Hverken EKSF-traktaten eller den tredje eller den fjerde kodeks eller beslutning 90/555 blev anført af parterne for Tribunale civile e penale di Roma, og denne ret henviste ikke til dem af egen drift. Den anden kodeks blev anført af de kompetente myndigheder, men retten så bort fra den, fordi den ikke længere var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder.

27 De kompetente myndigheder appellerede denne dom til Corte d'appello di Roma. De bestred de civile domstoles kompetence og gjorde gældende, at der ikke påhvilede dem nogen forpligtelse til at udbetale støtten, og for første gang subsidiært, at en sådan forpligtelse kun bestod indtil grænsen på 15% af investeringen i henhold til den tredje kodeks' artikel 3.

28 Ved dom af 6. maj 1994 forkastede Corte d'appello di Roma appellen og stadfæstede Tribunale civile e penale di Romas afgørelse.

29 I en skrivelse af 19. januar 1995 analyserede Avvocatura Generale dello Stato den dom, der var afsagt af Corte d'appello di Roma, og konkluderede, at denne var blevet afsagt i overensstemmelse med bestemmelserne om begrundelse og gældende ret. Følgelig indgav de kompetente myndigheder ikke kassationsanke. Da den pågældende dom ikke blev appelleret, blev den retskraftig den 28. februar 1995.

30 Da støtten forblev ubetalt, gav præsidenten for Tribunale civile e penale di Roma den 20. november 1995, efter at Lucchini havde indbragt sagen, de kompetente myndigheder pålæg om at betale de skyldige beløb til Lucchini. Dette pålæg blev erklæret foreløbigt eksigibelt, og i februar 1996 opnåede Lucchini, at der blev foretaget udlæg i en række af MICA's ejendele, bl.a. tjenestebiler, fordi pålægget ikke var blevet efterkommet.

31 I henhold til MICA's generaldirektørs dekret nr. 17975 af 8. marts 1996 blev der derefter bevilget Lucchini et kapitaltilskud på 765 mio. ITL og en støtte på 367 mio. ITL i form af rentetilskud til opfyldelse af Corte d'appello di Romas dom. I dekretet blev det præciseret, at disse støtteforanstaltninger helt eller delvis ville blive tilbagekaldt, bl.a. »såfremt der træffes negative fællesskabsbeslutninger om

bevillingens gyldighed eller betalingen af denne støtte«. Den 22. marts 1996 blev denne støtte på 1,132 mia. ITL udbetalt, og der blev tillagt et beløb på 601,375 mio. ITL den 16. april 1996 som lovbestemte renter.

Korrespondancen mellem Kommissionen og de italienske myndigheder

32 Ved skrivelse af 15. juli 1996 rettet til de italienske myndigheder anførte Kommissionen, at på trods af beslutning 90/555:

»[...] efter en dom afsagt af [Corte d'appello di Roma] den 6. maj 1994, som, på trods af fællesskabsrettens mest elementære principper har fastslået, at [Lucchini] har ret til at modtage støtte, som Kommissionen allerede har erklæret for uforenelig med fællesskabsretten, har [de kompetente] myndigheder, som ikke har fundet det hensigtsmæssigt at indgive kassationsanke, i april samme år tildelt den nævnte støtte, som er uforenelig med fællesmarkedet«.

33 De kompetente myndigheder svarede ved en skrivelse af 26. juli 1996 og henviste til, at støtten var blevet tildelt »med forbehold af ret til tilbagesøgning«.

34 Ved skrivelse nr. 5259 af 16. september 1996 gav Kommissionen udtryk for den opfattelse, at de kompetente myndigheder ved at udbetale Lucchini støtte, der allerede var erklæret uforenelig med fællesmarkedet ved beslutning 90/555, havde tilsidesat fællesskabsretten, og opfordrede myndighederne til at tilbagesøge den pågældende støtte inden for en frist på 15 dage, og til inden for en frist på en måned at underrette den om, hvilke konkrete foranstaltninger de havde truffet for at efterkomme denne beslutning. Såfremt myndighederne undlod at efterkomme dette påbud, agtede Kommissionen at konstatere denne misligholdelse i henhold til EKSF-

traktatens artikel 88 og opfordrede de kompetente myndigheder til at fremsætte eventuelle nye bemærkninger i henhold til EKSF-traktatens artikel 88, stk. 1, inden for en frist på ti arbejdsdage.

Tilbagekaldelsen af støtten

35 Ved dekret nr. 20357 af 20. september 1996 tilbagekaldte MICA dekret nr. 17975 af 8. marts 1996 og bestemte, at Lucchini skulle tilbagebetale de 1,132 mia. ITL med renter svarende til referencesatsen og de 601,375 mio. ITL, forhøjet med et beløb svarende til inflationen.

Sagens behandling for den forelæggende ret

36 Ved søgsmål af 16. november 1996 anfægtede Lucchini dekret nr. 20357 for Tribunale amministrativo regionale del Lazio. Denne ret gav Lucchini medhold ved dom af 1. april 1999 og antog, at de beføjelser, som gør det muligt for den offentlige forvaltning at tilbagekalde sine egne ugyldige retsakter på grund af ulovlighed eller materielle mangler, i det foreliggende tilfælde var begrænset af den ret til ydelse af støtten, som var fastslået af en dom afsagt af Corte d'appello di Roma, der havde fået retskraft.

37 Avvocatura Generale dello Stato, som handlede på MICA's vegne, appellerede til Consiglio di Stato den 2. november 1999 og påberåbte sig bl.a. et anbringende om, at den umiddelbart anvendelige fællesskabsret, herunder såvel den tredje kodeks som beslutning 90/555, måtte have forrang for Corte d'appello di Romas doms retskraft.

38 Consiglio di Stato fastslog, at der var konflikt mellem denne dom og beslutning 90/555.

39 Ifølge Consiglio di Stato er det åbenbart, at de kompetente myndigheder i tide kunne og skulle have påberåbt sig beslutning 90/555 i den tvist, der var blevet afgjort af Corte d'appello di Roma, og hvori man bl.a. behandlede spørgsmålet, om det var lovligt, at støtten ikke blev udbetalt, fordi ydelsen af støtten var betinget af Kommissionens godkendelse. Da de kompetente myndigheder har givet afkald på at appellere den dom, der blev afsagt af Corte d'appello di Roma, er det derfor utvivlsomt, at denne dom har fået retskraft, og at denne retskraft også omfatter spørgsmålet, om støtten er forenelig med fællesskabsretten, i hvert fald med hensyn til de fællesskabsbeslutninger, der blev vedtaget før dommens afsigelse. Retskraften kan således i princippet også påberåbes over for beslutning 90/555, som blev vedtaget før sagens afslutning.

40 På denne baggrund har Consiglio di Stato besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende to præjudicielle spørgsmål:

»1) Er det, henset til princippet om umiddelbart anvendelige fællesskabsbestemmelsers forrang — i denne sag i form af den [tredje kodeks], beslutning [90/555] [...], og [skrivelse] nr. 5259 [...], med pålæg til den italienske regering om at tilbagesøge støtten, som alle lå til grund for den tilbagesøgningsforanstaltning, der er genstand for den foreliggende sag (nemlig dekret nr. 20357 [...]) — retligt muligt for den nationale forvaltning at tilbagesøge støtte fra en privat støttemodtager, og er forvaltningen forpligtet hertil, selv om der er afsagt en retskraftig civilretlig dom, hvorved der er fastslået en ubetinget pligt til at udbetale støtten?

2) Er tilbagesøgningsproceduren derimod — under hensyn til det almindelige princip, hvorefter beslutningen om tilbagesøgning af støtte er undergivet fællesskabsretten, men gennemførelsen heraf og den hertil knyttede tilbagesøgningsprocedure i mangel af fællesskabsbestemmelser herom er undergivet national ret (jf. vedrørende dette princip Domstolens dom af 21.9.1983 i de forenede sager 205/82-215/82, Deutsche Milchkontor [m.fl.]) — retligt umulig, når der foreligger en konkret retsafgørelse, der har fået retskraft (artikel 2909 i [den italienske] codice civile), som er bindende i forholdet mellem den private støttemodtager og forvaltningen, og som forvaltningen har pligt til at efterkomme?«

Om Domstolens kompetence

41 Indledningsvis bemærkes, at Domstolen fortsat er kompetent til at træffe afgørelse om præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen og anvendelsen af EKSF-traktaten samt af retsakter udstedt i henhold til denne, selv om disse spørgsmål stilles den efter EKSF-traktatens udløb. Skønt denne traktats artikel 41 ikke længere kan finde anvendelse under disse omstændigheder for at give Domstolen en kompetence, ville det være i strid med traktaternes formål og indbyrdes sammenhæng og uforeneligt med fælleskabsretsordenens kontinuitet, at Domstolen skulle være uden beføjelser til at sikre en ensartet fortolkning af retsforskrifter i tilknytning til EKSF-traktaten, som fortsat har retsvirkninger selv efter udløbet af denne (jf. i denne retning dom af 22.2.1990, sag C-221/88, Busseni, Sml. I, s. 495, præmis 16). Ingen af parterne har fremsat bemærkninger herom eller i øvrigt bestridt Domstolens kompetence i denne henseende.

42 Lucchini har dog af andre grunde bestridt, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling. De formalitetsindsigelser, som Lucchini har gjort gældende i denne forbindelse, er henholdsvis baseret på, at der ikke er nogen fællesskabsbestemmelse at fortolke, at Domstolen ikke har kompetence til at fortolke en dom afsagt af en national ret eller artikel 2909 i den italienske codice civile, og at spørgsmålene er af hypotetisk art.

43 I denne forbindelse bemærkes, at inden for rammerne af en procedure i henhold til artikel 234 EF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, henhører enhver bedømmelse af sagens faktiske omstændigheder under den nationale rets kompetence. Det tilkommer ligeledes udelukkende den nationale retsinstans, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af fællesskabsretten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (jf. bl.a. dom af 25.2.2003, sag C-326/00, IKA, Sml. I, s. 1703, præmis 27, af 12.4.2005, sag C-145/03, Keller, Sml. I, s. 2529, præmis 33, og af 22.6.2006, sag C-419/04, Conseil général de la Vienne, Sml. I, s. 5645, præmis 19).

44 Domstolen har imidlertid ligeledes udtalt, at den under særlige omstændigheder med henblik på at efterprøve sin egen kompetence er beføjet til at undersøge de omstændigheder, hvorunder den nationale domstol har forelagt sagen (jf. i denne retning dom af 16.12.1981, sag 244/80, Foglia, Sml. s. 3045, præmis 21). Domstolen kan kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål (jf. bl.a. dom af 13.3.2001, sag C-379/98, PreussenElektra, Sml. I, s. 2099, præmis 39, og af 22.1.2002, sag C-390/99, Canal Satélite Digital, Sml. I, s. 607, præmis 19, samt dommen i sagen Conseil général de la Vienne, præmis 20).

45 Det bemærkes, at dette ikke er tilfældet her.

46 Det er nemlig klart, at den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse vedrører fællesskabsrettens bestemmelser. Domstolen anmodes i det foreliggende

tilfælde ikke om at fortolke national ret eller en dom afsagt af en national ret, men om at præcisere, i hvilket omfang de nationale domstole i henhold til fællesskabsretten er forpligtet til at undlade at anvende national ret. Følgelig fremgår det, at de stillede spørgsmål har forbindelse med hovedsagens genstand, således som den er defineret af den forelæggende ret, og at svaret på de stillede spørgsmål kan være nyttigt for denne ret ved at gøre det muligt for den at træffe afgørelse om, hvorvidt de foranstaltninger, der er truffet til tilbagesøgning af den pågældende støtte, skal annulleres.

47 Domstolen er følgelig kompetent til at træffe afgørelse om nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse.

Om de præjudicielle spørgsmål

48 Med sine spørgsmål, som behandles under ét, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt at få oplyst, om fællesskabsretten er til hinder for anvendelse af en bestemmelse i national ret, der har til formål at fastslå princippet om retskraft, såsom artikel 2909 i den italienske codice civile, såfremt dens anvendelse er til hinder for tilbagesøgning af statsstøtte, der er tildelt i strid med fællesskabsretten, og hvis uforenelighed med fællesmarkedet er blevet fastslået ved en kommissionsbeslutning, som er blevet endelig.

49 I denne sammenhæng bemærkes indledningsvis, at i Fællesskabets retsorden er de nationale retters kompetence begrænset, såvel på området for statsstøtte som med hensyn til annullation af fællesskabsretsakter.

De nationale retters kompetence med hensyn til statsstøtte

50 De nationale retter kan på området for statsstøtte få forelagt tvister, som indebærer, at de skal fortolke og anvende det i artikel 87, stk. 1, EF omhandlede støttebegreb, navnlig for at fastslå, om en statslig foranstaltning, som er indført uden iagttagelse af den forudgående kontrolprocedure efter artikel 88, stk. 3, EF, skulle have været underkastet denne procedure (dom af 22.3.1977, sag 78/76, Steinike & Weinlig, Sml. s. 595, præmis 14, og af 21.11.1991, sag C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires og Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, Sml. I, s. 5505, præmis 10). Ligeledes bemærkes, at for at kunne tage stilling til, om en statslig foranstaltning, der er indført uden iagttagelse af den forudgående kontrolprocedure, der er indført ved artikel 6 i den tredje kodeks, skulle have været underkastet denne procedure, kan en national domstol blive foranlediget til at fortolke begrebet støtte i EKSF-traktatens artikel 4, litra c), og artikel 1 i den nævnte tredje kodeks (jf. analogt dom af 20.9.2001, sag C-390/98, Banks, Sml. I, s. 6117, præmis 71).

51 Derimod er de nationale retter ikke kompetente til at træffe afgørelse om en statsstøttes forenelighed med fællesmarkedet.

52 Det fremgår nemlig af fast retspraksis, at Kommissionen er enekompetent til under forbehold af Domstolens prøvelsesret at træffe afgørelse om, hvorvidt støtteforanstaltninger eller en støtteordning er forenelige med fællesmarkedet (jf. dommen i sagen Steinike & Weinlig, præmis 9, og dommen i sagen Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires og Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, præmis 14, samt dom af 11.7.1996, sag C-39/94, SFEI m.fl., Sml. I, s. 3547, præmis 42).

De nationale retters kompetence med hensyn til annullation af fællesskabsretsakter

53 Skønt de nationale retter i princippet kan blive foranlediget til at undersøge spørgsmålet om en fællesskabsretsakts gyldighed, er de dog ikke beføjet til selv at fastslå ugyldigheden af retsakter fra Fællesskabets institutioner (dom af 22.10.1987, sag 314/85, Foto-Frost, Sml. s. 4199, præmis 20). Domstolen er følgelig enekompetent til at fastslå en fællesskabsretsakts ugyldighed (dom af 21.2.1991, forenede sager C-143/88 og C-92/89, Zuckerfabrik Süderdithmarschen og Zuckerfabrik Soest, Sml. I, s. 415, præmis 17, og af 10.1.2006, sag C-344/04, IATA og ELFAA, Sml. I, s. 403, præmis 27). Denne enekompetence fremgår i øvrigt udtrykkeligt af EKSF-traktatens artikel 41.

54 Desuden følger det af fast retspraksis, at en af fællesskabsinstitutionerne truffet beslutning, der ikke er anfægtet af adressaten inden for den i artikel 230, stk. 5, EF fastsatte frist, bliver endelig i forhold til denne (jf. navnlig dom af 9.3.1994, sag C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, Sml. I, s. 833, præmis 13, og af 22.10.2002, sag C-241/01, National Farmers' Union, Sml. I, s. 9079, præmis 34).

55 Domstolen har ligeledes fastslået, at en modtager af en statsstøtte, som er omhandlet i en kommissionsbeslutning, der umiddelbart kun har været rettet til den medlemsstat, hvorunder modtageren hører, er afskåret fra at anfægte beslutningens lovlighed ved de nationale retter i forbindelse med et søgsmål til prøvelse af de nationale myndigheders foranstaltninger til gennemførelse af denne beslutning, når støttemodtageren uden tvivl kunne have anfægtet beslutningen, men har ladet den bindende frist i artikel 230, stk. 5, EF udløbe (dommen i sagen TWD Textilwerke Deggendorf, præmis 17 og 20, og dommen i sagen National Farmers' Union, præmis 35). De samme principper finder nødvendigvis anvendelse med de nødvendige tilpasninger inden for EKSF-traktatens anvendelsesområde.

56 Det må følgelig fastslås, at det er med rette, at den forelæggende ret har afslået at stille Domstolen et spørgsmål om gyldigheden af beslutning 90/555, som Lucchini kunne have anfægtet inden for en frist på en måned regnet fra dennes offentliggørelse i henhold til EKSF-traktatens artikel 33, hvilket Lucchini ikke har gjort. Af samme grunde kan Lucchinis subsidiære påstand om, at Domstolen eventuelt af egen drift tager stilling til samme beslutnings gyldighed, ikke tages til følge.

De nationale retters kompetence i hovedsagen

57 Det fremgår af de foregående betragtninger, at hverken Tribunale civile e penale di Roma eller Corte d'appello di Roma var kompetente til at træffe afgørelse om, hvorvidt den statsstøtte, som Lucchini har ansøgt om, var forenelig med fællesmarkedet, og at ingen af disse retter kunne annullere beslutning 90/555, som erklærede denne støtte for uforenelig med fællesmarkedet.

58 I denne forbindelse kan det i øvrigt fastslås, at Corte d'appello di Romas dom, hvis retskraft påberåbes, ligesom Tribunale civile e penale di Romas dom, ikke udtrykkeligt udtaler sig om spørgsmålet, om den statsstøtte, som Lucchini gør krav på, er forenelig med fællesskabsretten, eller om gyldigheden af beslutning 90/555.

Anvendelsen af artikel 2909 i den italienske codice civile

59 Ifølge den forelæggende ret er artikel 2909 i den italienske codice civile ikke blot til hinder for, at anbringender, som der allerede udtrykkeligt er taget endelig stilling til,

fremføres på ny i en ny tvist, men også, at der behandles spørgsmål, som kunne have været rejst under en tidligere tvist, men som ikke er blevet det. En sådan fortolkning af denne bestemmelse kan bl.a. have til følge, at der tillægges en beslutning truffet af en national ret virkninger, som går ud over grænserne for den pågældende rets kompetence, således som de følger af fællesskabsretten. Det er klart, som den forelæggende ret har bemærket, at anvendelsen af denne bestemmelse, fortolket på denne måde, i det foreliggende tilfælde ville hindre anvendelse af fællesskabsretten, da den ville gøre det umuligt at tilbagesøge en statsstøtte, der er tildelt i strid med fællesskabsretten.

60 I denne sammenhæng bemærkes, at det påhviler de nationale retter i videst muligt omfang at fortolke bestemmelserne i national ret på en sådan måde, at de kan få en anvendelse, som bidrager til gennemførelse af fællesskabsretten.

61 Det fremgår desuden af fast retspraksis, at en national ret, som inden for rammerne af sin kompetence skal anvende fællesskabsrettens regler, er forpligtet til at sikre den fulde virkning af disse regler og om fornødent af egen drift at undlade at anvende enhver modstående bestemmelse i national lovgivning (jf. bl.a. dom af 9.3.1978, sag 106/77, Simmenthal, Sml. s. 629, præmis 21-24, af 8.3.1979, sag 130/78, Salumificio di Cornuda, Sml. s. 867, præmis 23-27, og af 19.6.1990, sag C-213/89, Factortame m.fl., Sml. I, s. 2433, præmis 19-21).

62 Som det er fastslået i denne doms præmis 52, henhører vurderingen af, om støtteforanstaltninger eller en støtteordning er forenelig med fællesmarkedet, under Kommissionens enekompetence, under forbehold af Domstolens prøvelsesret. Denne regel er bindende i den nationale retsorden som følge af princippet om fællesskabsrettens forrang.

63 Følgelig skal de forelagte spørgsmål besvares med, at fællesskabsretten er til hinder for anvendelse af en bestemmelse i national ret, der har til formål at fastslå princippet om retskraft, såsom artikel 2909 i den italienske codice civile, såfremt dens anvendelse er til hinder for tilbagesøgning af en statsstøtte, der er tildelt i strid med fællesskabsretten, og hvis uforenelighed med fællesmarkedet er blevet fastslået ved en kommissionsbeslutning, der er blevet endelig.

Sagens omkostninger

64 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Fællesskabsretten er til hinder for anvendelse af en bestemmelse i national ret, der har til formål at fastslå princippet om retskraft, såsom artikel 2909 i den italienske borgerlige lovbog (codice civile), såfremt dens anvendelse er til hinder for tilbagesøgning af en statsstøtte, der er tildelt i strid med fællesskabsretten, og hvis uforenelighed med fællesmarkedet er blevet fastslået ved en beslutning vedtaget af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, der er blevet endelig.

Underskrifter